despre exploatările de la minele Ruda 12 Apostoli provine din 1923, cu aproape un secol mai târziu. Amintirile redactate în anul 1970 de către Friedrich Schumacher referitoare la minele de aur din Transilvania întregesc în mod firesc acest peisaj cronologic, care reprezintă, totodată, un izvor documentar pentru istoria minieră.

Se face astfel trecerea firească spre cea de a doua parte a volumului 10, editată într-un tom separat, cu mult mai cuprinzător ca număr de pagini. Acesta poartă titlul *Izvoare (Urkunden)* şi e inaugurat de un impresionant număr de documente de arhivă referitoare la mineritul aurifer din epoca austriacă (1702-1867). Majoritatea documentelor provin de la Serviciul din Cluj al Arhivelor Naţionale, şi anume de la fondurile Tezauriatului Montan din Transilvania, Oficiul Superior Minier Zlatna şi Direcţiunea Minieră Cluj, dar se fac referiri şi la arhivele din Baia Mare, Bistriţa şi Deva. Completări utile au fost furnizate de arhivele de la Viena, fondurile Hofkammerarchiv, Finanzarchiv-Montanbteinlung, Wissenschaftlich Archiv der Geologischen Bundesanstalt. Documentele au fost pregătite pentru editare, cu o desăvârşită cunoaştere a meşteşugului arhivistic, de către Ion Dordea, cunoscut cercetător al istoriei miniere ardeleneşti, care a redactat în acest scop regeste foarte amănunţite, cu text paralel în limbile germană şi română. Conţinutul de informaţii al documentelor este extrem de bogat şi util pentru cercetătorii istoriei aurului întreaga secţiune însumând circa 650 de pagini, un segment important al întregului volum.

A doua parte a volumului adună descrieri istorice, jurnale de călătorie, expertize şi studii din literatura tehnică minieră, începând cu sfârşitul secolului XVIII şi până la Primul Război Mondial, majoritatea publicate în reviste de specialitate. Majoritatea autorilor sunt cunoscuţi practicieni ai tehnicii miniere şi geologi ca Jens Esmark, J.L.Neugeboren, H.Wolf, Bernhard von Cotta, Johann Grimm, Gabriel Téglàs, B.A. Wendeborn, Moritz von Pàlffy, Karl Papp, Friedrich Schumacher etc.

Acest volum 10 al seriei de publicaţii „Silber und Salz in Siebenbürgen" reprezintă o încununare a stadiului actual de cunoştinţe cu privire la istoria mineritului de metale preţioase din cadrilaterul aurifer al Transilvaniei. Pe lângă aceasta, el oferă un volum însemnat de noi surse de informaţie pentru viitorii cercetători ai industriei extractive, atât de bogată în evenimente, încât solicită în continuare atenţia şi pasiunea celor interesaţi de istoria tehnică şi economică.

Ludovic Báthory

Venera ACHIM, Viorel ACHIM (coord.), ***Minorităţile etnice în România în secolul al XIX-lea,*** Bucureşti, Edit. Academiei Române, 316 p.

Istoria minorităţilor naţionale de pe teritoriul ţării noastre este unul dintre arealurile scrisului istoric românesc care a beneficiat de o tot mai sporită atenţie în ultimele decenii. La această fericită situaţie au contribuit atât amplele sale reverberaţii – căci interacţionează cu o multitudine de alte domenii de interes istoriografic –, cât şi contextul socio-politic care a susţinut şi promovat deschiderea spre alteritate, descoperirea şi înţelegerea minorităţilor, inclusiv a celor circumscrise etnic. Nu întâmplător, volumul pe care îl vom prezenta este produsul edit al unei reuniuni ştiinţifice dedicate minorităţilor naţionale din România modernă, fiind susţinut financiar prin intermediul unui proiect de cercetare CNCSIS, axat pe studierea unei minorităţi mai puţin „frecventate" de breasla istoricilor – ţiganii.

Cele 18 studii care îl compun au fost organizate tematic de către editori în şapte secţiuni, menţionându-se însă explicit în prefaţă că nu s-a căutat prin aceasta o uniformizare a contribuţiei specialiştilor, ci doar o necesară şi minimă sistematizare. Patru dintre compartimente insistă asupra legăturile dintre istoria minorităţilor şi domenii de interes istoriografic mai ample, precum: modernizarea României în secolul al XIX-lea, spaţiul urban din Vechiul Regat, naţionalismul autohton, nou-dobânditul teritoriu al Dobrogei. Alte trei au ca obiect modele minoritare de organizare şi funcţionare intracomunitară, precum şi două cazuri particulare: comunităţile catolice din Moldova, respectiv evreii.

Cercetarea dedicată de Vasile Ciobanu istoriografiei germanilor din Vechiul Regat în epoca modernă, alături de studiul de caz realizat de Constantin Ardeleanu asupra activităţii mercantile a grecilor ionieni din Galaţi între 1856-1860 subliniază, din perspective diferite dar complementare, rolul jucat de aceste minorităţi etnice în ridicarea economică – sau modernizarea – Principatelor Dunărene,

ulterior a României. Secţiunea privind manifestarea minorităţilor în spaţiul urban grupează de asemenea două titluri. Cel dintâi, semnat de Dumitru Ivănescu, urmăreşte evoluţia demografică a populaţiei israelite din târgurile şi oraşele Moldovei între 1774-1859, oferind amănunte şi date extrase din documentele epocii, care subliniază dimensiunea fenomenului imigraţionist şi impactul său asupra comunităţilor evreieşti din spaţiul est-carpatic. În cadrul celui de al doilea material, Mariana-Delia Pohrib analizează evoluţia organizării interne a comunităţii elene din Galaţi, pornind de la statutele acesteia din anii 1899 şi 1924. Detaliile şi aserţiunile comparative contribuie la conturarea unei perspective diacronice, parţial viciată, din păcate, de lipsa unor concluzii finale.

O a treia parte găzduieşte articole focalizate asupra interferenţelor dintre istoria minorităţilor naţionale şi cea a naţionalismului românesc. Introducerea este făcută de Apostol Stan, printr-o analiză a evoluţiei naţionalismului autohton, privit atât prin prisma rădăcinilor sale ideologice paşoptiste, cât şi în relaţia sa cu minorităţile etnice din Vechiul Regat. La rândul său, Raluca Tomi propune o interesantă cheie de lectură a politicilor demografice imigraţioniste din România modernă (1831-1866); studiul ei insistă asupra polemicilor dintre cei care priveau colonizările drept un necesar auxiliar al modernizării şi adversarii lor, preocupaţi de pericolul reprezentat de acest fenomen pentru „fiinţa naţională". Compartimentul citat se încheie prin aportul lui Viorel Achim, demersul acestuia având ca punct central dezbaterile aboliţioniste şi post-aboliţioniste privind posibilitatea asimilării etnice a proaspăt dezrobiţilor ţigani. Organizarea şi funcţionarea internă a unor comunităţi etnominoritare din România secolului al XIX-lea (de fapt, doar a celor elene) constituie firul roşu al celei de a patra secţiuni a volumului, reunind două texte semnate de Ştefan Petrescu şi Radu Tudorancea. Cel dintâi are ca obiect evidenţierea funcţiei confesionale ca liant al identităţii grecilor din România, precum şi relaţiile dintre autoritatea statală şi cea comunitară. Cel de al doilea zăboveşte asupra tensiunilor dintre români şi minoritarii greci la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX, analizând totodată şi modul în care relaţiile diplomatice dintre România şi Grecia au fost influenţate de respectivele neînţelegeri.

A cincea secţiune, alcătuită tot din două titluri, a fost dedicată spaţiului Dobrogei – un adevărat mozaic etnic, care a impus statului român, după 1878, elaborarea unor strategii de gestionare cât mai coerentă a relaţiilor cu naţionalităţile. Organizarea unităţilor militare turco-tătare a reprezentat una dintre soluţiile folosite pentru integrarea cât mai rapidă a vechilor locuitori în sistemul administrativ românesc, după cum evidenţiază investigaţia semnată de Costin Scurtu. Încurajarea colonizărilor a avut, la rândul ei, rolul de a dilua preponderenţa etno-confesională a musulmanilor, dar şi de a ajuta la modernizarea şi exploatarea economică eficientă a acestei regiuni, însă, aşa cum demersul lui Florin Anghel o demonstrează, au existat şi semi-eşecuri, precum cel al colonizării polonezilor.

Ultimele două secţiuni sunt rezervate unor minorităţi cu pondere crescută în cercetarea istorică românească: ceangăii şi evreii. Cele două contribuţii dedicate catolicilor moldoveni, semnate de Silviu Văcaru şi Andrea Varga, au ca punct comun evidenţierea identităţii confesionale ca element de maximă alteritate a imigranţilor transilvăneni (şi a urmaşilor lor) din Moldova, dar totodată, şi drept catalizator al unor crize identitare în cazul credincioşilor de limbă maghiară. *Chestiunea evreiască în România între 1866-1914* reuneşte cinci texte ai căror autori abordează subiecte în mare parte „vizitate" istoriografic anterior, privite însă dintr-o nouă perspectivă sau în lumina a noi surse. Dietmar Müller urmăreşte construcţia alterităţii evreieşti la nivelul dezbaterilor parlamentare generate de modificarea articolului 7 din Constituţia României, între 1878-1882. Studiul semnat de Dumitru Vitcu analizează modul în care chestiunea evreiască a fost utilizată de Marile Puteri ca instrument de presiune diplomatică asupra României. Cătălin Turliuc oferă o perspectivă a legislaţiei româneşti referitoare la evrei, între 1878-1914. Ana-Maria Vele insistă asupra emigrărilor evreieşti din România, după Congresul de la Berlin, iar studiul Lyei Benjamin, din terminalul secvenţei sus ilustrate, relevă tocmai analiza relaţiei dintre sionism şi identitate în cazul membrilor comunităţii israelite din Vechiul Regat.

Privit în ansamblu, volumul reprezintă o binevenită contribuţie la istoriografia minorităţilor etnice din România. Alături de varietatea şi calitatea ştiinţifică a conţinutului, mai pot fi enumerate, printre plusurile sale: calitatea editării, prezenţa unui indice, a medalioanelor biografice ale contributorilor, precum şi atenţia pentru cititorul străin – toate textele fiind precedate de un abstract şi de o serie de cuvinte-cheie în limba engleză. Ansamblul acestor note favorabile ne îndeamnă să recomandăm colecţia de studii *Minorităţile etnice în România în secolul al XIX-lea*, deopotrivă, istoricilor interesaţi direct de

aspectele particulare surprinse în unele texte, cât şi celor pentru care ea va constitui doar o plăcută şi instructivă lectură.

Vlad Popovici

KOSZTA István, ***Nem (csak) Erdély volt a tét. II. Mária román királynő párizsi követsége 1919,*** Budapest, Kárpátia Stúdió, 2011, 243 p.

Imediat după schimbările politice majore din centrul şi sud-estul Europei petrecute la cumpăna deceniului penultim şi ultim ale secolului trecut, în mai toate statele din zona afectată de „schimbări" au început să apară tot mai frecvent lucrări istorice care încercau, într-un fel sau altul, să analizeze evenimentele premergătoare elaborării şi parafării tratatelor de pace de la Paris (1918-1920), între care cel mai pregnant analizat în istoriografiile maghiară şi română a fost cel de la Trianon. Multe dintre ele au abordat doar anumite segmente, mai mult sau mai puţin controversate, şi nu numai, din fireasca perspectivă pur istorică. Tratări mai complexe ori mai puţin ample au situat în centrul atenţiei atât preliminariile actului diplomatic săvârşit la 4 iunie 1920, cât şi urmările sale, imediate sau mai depărtate în spaţiu şi timp, între care se poate menţiona şi cartea mai sus amintită.

Volumul cu un titlu incitant în original şi în traducere (*Nu doar Transilvania a constituit miza – Misiunea reginei Maria la Paris*) este de fapt continuare celui dintâi (*Nu doar Transilvania a constituit miza – tardivă relatare de la Conferinţa de la Paris*) care, la rândul lui, a aşteptat o perioadă destul lungă pentru a fi publicat. Cele două volume au încercat să deschidă alte căi şi să facă lumină, într-un alt chip, novator metodologic, cu prilejul momentului aniversar al celor nouă decenii scurse de la instituirea sistemului păcii continentale.

Semnatarul eseului narativist sus pomenit, Koszta István, istoric militar, scriitor şi publicist, tinde să recreioneze vizita reginei Maria la Paris, între ianuarie-aprilie 1919, cu ajutorul unor documente în cea mai mare parte inedite (corespondenţă, însemnări de jurnal, amintiri, mărturii arhivistice etc.)

Sarcina autorului nu a fost deloc uşoară, în a interpreta sensul călătoriilor diplomatice dintre Paris şi Londra în intervalul dat şi rolul politic asumat prin extinderea legăturilor cu factorii politici internaţionali în preajma semnării Tratatului de Pace de la Trianon.

Regina României se afla în perioada respectivă într-o vizită particulară, deci practic ea nu putea să influenţeze deciziile politicienilor, dar avea speranţa că în răstimpul desfăşurării dezbaterilor Conferinţei, când totul era foarte „încins de aerul politic", va putea influenţa mersul tratativelor, pentru ca României să poată triumfa înaintea reprezentanţilor puterilor vremii. Deşi balanţa nu a înclinat mai totdeauna în favoarea ţării sale, în anumite importante decizii politice, cum a fost, de exemplu, chestiunea apartenenţei Banatului, această modalitate proprie de „lobby" a influenţat într-o direcţie pozitivă deciziile politice adoptate mai târziu.

Un fapt cert însă, este că, după vizitele reginei în capitala Franţei şi nu numai, intervenţiile sale s-au validat gradat, în sensul că diplomaţia mondială a acceptat ca România să figureze pe harta Europei în contururile sale valabile în epoca interbelică. Desigur opiniile rostite atunci şi reluate cu intensităţi variabile de-a lungul timpului istoric până în actualitatea imediată, au fost şi rămas diversificat consemnate în scrisul istoric maghiar şi român, divergenţa atitudinală faţă de chestiunea Trianonului persistând şi în zilele noastre.

De nenumărate ori, s-a încercat bagatelizarea şi răstălmăcirea eforturilor diplomatice româneşti la Paris între anii 1918-1920, inclusiv vizita reginei Maria în primăvara anului 1919, astfel încât demersul de faţă reprezintă încă o strădanie de a face lumină în chip mediator şi echitabil pentru ambele părţi implicate.

Cu ajutorul setului documentar depistat şi cercetat, Koszta I. ajunge mai repede la sursa directă şi află importante informaţii despre o perioadă istorică trecută deseori sub tăcere, dar care astăzi trebuie reluată într-un alt gen de paradigmă, scutită de orice fel de bariere ideologice.

Remarcabil apare faptul că o mare parte a materialului cercetat este total inedit, astfel încât expertiza investigatorie a autorului a constituit o „adevărată aventură", aşa cum însuşi relata cu prilejul unei conferinţe de presă ţinută din 27 mai 2010.